

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Hvozd

1902–1945 (1958)

Inventář

EL NAD č.: 76

AP č.: 328

Mgr. Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž

Plasy 2016

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	5
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	6
Seznam použitých pramenů a literatury	7

Přílohy:

Seznam použitých zkratek	8
Inventární seznam	9

I. Vývoj původce archiválií

Obec Hvozď (německy Fossilau) leží 19 km severozápadně od Plzně (49.9400389N, 13.2630486E) na katastrálním území Hvozď u Manětína o rozloze 530 ha. Jméno obce odkazuje na to, že ves byla založena a dodnes se nachází na kraji rozsáhlého zalesněného území (hvozdu), které v současnosti tvoří přírodní park Manětínská.

První písemná zmínka o obci je z roku 1253, kdy byl Ubislav z Hvozdu uveden jako svědek na listině řádu johanitů, kterým patřil Manětín. Během 14. století byla i ves Hvozď připojena k manětínskému panství. Za husitských válek získali Manětínsko Švamberkové. Členové tohoto rodu vlastnili Hvozď až do roku 1587 a nejčastěji ho spravovali spolu se svými dalšími majetky z hradu Přimda nebo Třebel. Adam ze Švamberka v roce 1586 daroval vsi Hvozď, Štichovice a Vladměřice své manželce Kryszeldě z Lobkovic. Ta je následující rok prodala Jeronýmovi Hrobčickému, kterému od roku 1560 patřil Manětín. Hvozď se tak stal znovu součástí manětínského panství a patřil k němu až do zrušení vrchnostenské správy. Posledním patrimoniálním vlastníkem panství byl hrabě Prokop Alois Lažanský.

Během první poloviny roku 1850 vstoupilo v platnost tzv. Stadionovo prozatímní obecní zřízení (č. 170/1849 ř. z.), na jehož základě se staly nejnižším správním článkem samosprávné místní obce. Vycházelo se hlavně z josefínských katastrálních obcí, s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada. Hvozď se stal osadou v politické obci Líté. V roce 1878 došlo k rozdělení obce Líté na dvě samostatné obce Líté a Hvozď (č. 4/1878 z. z., bod 33), které patřily do soudního okresu Manětín v politickém okrese Kralovice.

Na základě rámcového říšského obecního zákona (č. 18/1862 ř. z.) a obecního zřízení a volebního řádu pro Čechy (č. 7/1864 z. z.) byl v obci volen obecní výbor s tříletým funkčním obdobím. Výbor ze svých řad volil obecní představenstvo složené ze starosty a alespoň dvou radních. Voliči byli rozděleni do sborů podle volebního cenzu.

Hvozď patřil do manětínské farnosti. V Manětíně byla pošta, četnická stanice a chodily tam i děti do školy, než byla v roce 1861 zřízena jednotřídní škola přímo ve Hvozďi. Ta byla v roce 1896 rozšířena na dvojtřídní a v roce 1901 byla postavena nová školní budova.

Obec vlastnila zemědělské pozemky, které propachtovávala místním rolníkům, dále lesy, pastoušku a kovárnu. Lesy a pole hlídal obecní hajný, kromě něho si obec vydržovala pastýře a kováře.

Během první světové války řada mužů z Hvozdu včetně starosty a později i prvního radního narukovala do armády, proto v letech 1916–1918 spravoval obecní záležitosti druhý radní Václav Maxa.

Po vzniku Československé republiky nastaly v obci velké změny. Na základě novely obecního zřízení a volebního řádu z roku 1919 (zákony č. 76/1919 Sb. a č. 75/1919 Sb.) bylo voleno obecní zastupitelstvo se čtyřletým (podle zákona č. 122/1933 Sb. šestiletým) funkčním obdobím. Zastupitelstvo ze svého středu volilo starostu a obecní radu. Při Obecním úřadu ve Hvozďi byly povinně ustavené komise finanční a stavební, kromě toho vznikly i komise třídicí, obilná a zdravotní.

Velký požár, který 3. srpna 1920 zničil sedm hospodářských dvorů na návsi, způsobil významnou změnu ve vzhledu obce. Někteří poškození se rozhodli neobnovit své domy v přehluštěném centru a rozprodali své stavební pozemky sousedům s tím, že si postaví nové na kraji obce. Tento přesun jim usnadnila probíhající pozemková reforma. V rámci ní získalo osm obyvatel stavební parcelu a 33 zemědělcům byla přidělena půda od velkostatku Manětín. Celkem tak bylo rozděleno 52 ha.

Pozemková reforma měla vliv i na spolkový život v obci. Vznikly hned tři spolky, které měly pomoci hájit zájmy drobných zemědělců. Byly to místní skupina Svazu západočeských domkářů a malorolníků, místní skupina Ústředního svazu domkářů a malorolníků a Místní

Domovina domkářů a maloročníků ve Hvozďe. Dále na poválečné změny reagovala místní skupina Katolické mládeže, která se snažila čelit odlivu věřících k jiným církvím (při sčítání lidu v roce 1921 se přihlásilo 101 obyvatel z 245 k církvi evangelické; na katastru obce byl dokonce zřízen hřbitov, který tato církev spravovala). Tyto spolky vyvíjely hlavně činnost ve 20. letech, později jejich aktivita ustala. Spolky, které poté ovlivňovaly dění v obci, byly nově utvořené tělovýchovné jednoty (TJ Sokol a DTJ) a sbor dobrovolných hasičů, jenž vznikl už v roce 1904.

Obec se snažila zlepšit i svou infrastrukturu. Podařilo se vybudovat několik okresních silnic, které usnadnily spojení se sousedními vesnicemi i napojení na státní silnici Plzeň – Manětín. Počátkem roku 1938 byla dokončena elektrifikace, o níž obecní zastupitelstvo jednalo od roku 1928. Neúspěšně skončily snahy o vybudování železničního spojení Plzeň – Manětín, na které byla obec připravena přispět nemalým obnosem, pokud by na jejím katastru byla zastávka.

Činnost Obecního úřadu ve Hvozďe byla ukončena 5. května 1945, kdy byl ustaven místní národní výbor na základě vládního nařízení o volbě a pravomoci národních výborů č. 4/1945 Sb. Prvním předsedou MNV byl zvolen Ladislav Vetengl.

Starosty obce byli:

Jméno:	V letech:
František Jindra	1902?–1905
Václav Maxa	1905–1908
Jan Štork	1908–1914
Jan Pešička	1914
Josef František Bušek (I. radní)	1914–1916
Václav Maxa (II. radní)	1916–1918
Josef František Bušek (I. radní)	1918–1919
Jan Šváb	1919–1929
František Jindra	1929–1945

Vývoj počtu obyvatel a domů v obci

Rok	1869	1880	1890	1900	1910	1921	1930	1950
Obyvatel	247	268	244	256	222	245	254	182
Domů	31	38	43	44	46	43	55	57

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Archivní fond Archiv obce Hvozď tvoří archiválie vzniklé z činnosti Obecního úřadu ve Hvozďe, který fungoval od roku 1878 do roku 1945. Z dochovaných písemností není evidentní, kde a jakým způsobem byly ukládány.

Ve dnech 1. až 3. března 1955 provedl okresní archivář Jaroslav Vavřík prohlídku a skartaci písemností na Místním národním výboru ve Hvozďe. Převzaté archiválie byly v roce 1996 dodatečně zapsány do knihy přírůstků k datu 6. března 1955 pod číslem 941. V roce 2016 byla při mimo skartačním řízení na Obecním úřadě ve Hvozďe vybrána za archiválii jedna kniha o celkové metrži 0,02 bm (č. j. SOAP/060-28/2016, př. č. 5/2016).

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Archivní fond AO Hvozď o celkovém rozsahu 0,22 bm obsahuje 4 úřední knihy, 4 podací protokoly a 1 karton spisů. V roce 1956 fond obecního úřadu hrubě uspořádal Jaroslav Vavřík a v roce 1962 Josef Pankraz vyhotovil soupis písemností. V roce 2004 byla z fondu AO Hvozď převedena jedna úřední kniha zápisů ze schůzí obecního zastupitelstva, obecní rady a pléna MNV (1936–1951) o rozsahu 0,02 bm do fondu MNV Hvozď (č. j. SOAP/060-326/04). V roce 2013 při generální inventuře došlo k upřesnění celkové metráže fondu.

Z dochovaných archiválií nelze zjistit, jakým způsobem byly spisy na obecním úřadě ukládány. S největší pravděpodobností byly řazeny chronologicky, a proto bylo při pořádání vytvořeno umělé schéma. To vychází ze schématu uvedeného v Metodickém návodu na pořádání a inventarizaci archivních fondů Archiv obce z 31. ledna 2000 (čj. AS/1-284/2000) a bylo upraveno pro potřeby fondu. Pořádání a inventarizace proběhly na základě vyhlášky č. 645/2004 Sb., z Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010 (čj. SOAP/006-0767/2010) včetně dodatku platného od 15. července 2014 (SOAP/006-1300/2014) a metodického návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra, kterým se vydávají nová základní pravidla pro zpracování archiválií.

Při současném zpracování nebyl z fondu vyřazen žádný materiál nearchivní povahy. Vzhledem k přemanimulování fondu došlo ke změně metráže.

Fond AO Hvozď byl rozdělen na knihy, spisový materiál a účetní materiál. Skupinu knih tvoří zápisy z obecních samosprávných orgánů z let 1902–1936 (inv. č. 1 a 2) a evidenční kniha (inv. č. 3). Ve fondu MNV Hvozď jsou uloženy dvě knihy, které založil obecní úřad, ale v zápisech plynule navázal MNV. První obsahuje kromě zápisů MNV i zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva a rady z let 1936–1944. Ve druhém případě se jedná o pamětní knihu obce založenou v roce 1931, kterou kronikáři vedli až do roku 1960. Ze spisového materiálu se dochovaly podací protokoly z let 1936–1944 (inv. č. 4–7) a spisy, které byly rozděleny podle věcného hlediska (inv. č. 8–14). Z účetního materiálu se dochovala jen kniha příjmů z pivní dávky (inv. č. 15).

Do knihy inv. č. 3, která byla vedena převážně v letech 1937–1945, zapisoval sporadicky až do roku 1958 i místní národní výbor, ale protože většina zápisů pochází z období existence obecního úřadu, byla ponechána ve fondu. Při současném zpracování nebyla provedena vnitřní skartace.

Fond Archiv obce Hvozď se dochoval značně mezerovitě. Jazykem písemností je, vyjma několika dvojjazyčných česko-německých tiskopisů z doby okupace, čeština. Až na drobná poškození prachem a přeložením se archiválie nacházejí ve vyhovujícím stavu a nevyžadují restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Fond Archiv obce Hvozď poskytuje jen částečné informace o vývoji a činnosti svého původce. Pouze dochovaná řada zápisů ze schůzí samosprávných orgánů obsahuje cenné údaje o vývoji obce ve 20. století. Ostatní části fondu poskytují jen marginální informace.

Ve fondu MNV Hvozď je uložena pamětní kniha obce, která byla založena v roce 1931, ale zápisy byly retrospektivně sepsány už od roku 1920.

V. Záznam o uspořádání fondu a sestavení archivní pomůcky

Fond Archiv obce Hvozď 1902–1945 (1958) uspořádala v roce 2009 Zuzana Kliková a v roce 2016 Jiří Kříž. Ten zpracoval inventář v květnu 2016 a čistopis archivní pomůcky v říjnu 2016 ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 25. 10. 2016

Mgr. Jiří Kříž

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích, fond *Okresní úřad Kralovice*, revize spolkového katastru, kar. 76, inv. č. 411.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1849.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 3., 5. 5.).

Statistický lexikon obcí v Republice československé. Praha 1924.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag 1861.

Zákoník zemský Království českého, Praha 1878 (č. 4, vyhláška č. 6963)

Zákony a nařízení pro Království české, Praha 1864 (částka 2., 16. 4.).

II. Literatura

CAIS, Petr. Účetní materiály kamerálního účetnictví obecní samosprávy v Čechách v letech 1918–1945 (se zřetelem k situaci v českém pohraničí). *Archivní časopis*, 2006, roč. 56, s. 249–285.

FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře*. Praha 1933.

Historický lexikon České republiky 1869–2005. I. díl. Praha 2006.

Historický lexikon České republiky 1869–2005. II. díl. Praha 2006.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha 2005.

CHYTIL, Alois. *Chytilův místopis Československé republiky*. III. vyd. Praha 1930.

JIRSA, Václav. Železniční dráha Plzeň – Manětín – Toužim. *Vlastivědný sborník, čtvrtletník pro dějiny severního Plzeňska* 2014, roč. XXIV, č. 1, s. 11–21.

KAMENICKÁ, Eva – VITOUŠOVÁ, Marie. *Základní devítiletá škola Hvozd 1880–1962: inventář*. [tiskem nepublikovaná archivní pomůcka č. 14]. Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích 1984.

MARTÍNEK, Zdeněk. Archiv obce – příspěvek k vymezení a charakteristice archivního fondu. *Archivní časopis*, 1999, roč. 49, zvláštní příloha.

NOVÁKOVÁ, Božena a kol. *Zeměpisný lexikon ČR. Obce a sídla A–M*. Praha 1991.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. I. díl – A–H*. Praha, 1954.

SHELLE, Karel. *Vývoj české veřejné správy*. Ostrava 2008.

Seznam použitých zkratek

AO	archiv obce
AS	archivní správa
AP	archivní pomůcka
bm	běžný metr
DTJ	Dělnická tělovýchovná jednota
EL NAD	evidenční list národního archivního dědictví
ev. jedn. č.	evidenční jednotka číslo
inv. č.	inventární číslo
kar	karton
MNV	místní národní výbor
MV	ministerstvo vnitra
ppr	podací protokol
př. č.	přírůstkové číslo
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů a nařízení
SOA	státní oblastní archiv
SOkA	státní okresní archiv
TJ	tělovýchovná jednota
ukn	úřední kniha
z. z.	zemský zákoník

INVENTÁRNÍ SEZNAM

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jedn. č.
I. Knihy			
1. Správní knihy			
1	Zápisy ze schůzí obecního výboru (zastupitelstva) a komisí (10. 2. 1902–30. 11. 1919)	1902–1919	ukn 1
2	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady, komisí a honebního výboru (6. 12. 1919–12. 3. 1936)	1919–1936	ukn 2
	<i>Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, rady, stavební komise a místního národního výboru 1936–1951 (zastupitelstvo 21. 3. 1936–17. 4. 1944)</i>		MNV Hvozd
2. Evidenční knihy			
3	Evidenční kniha obyvatel obce po číslech popisných	1937–1945 (1958)	ukn 3
3. Pamětní knihy			
	<i>Pamětní kniha obce Hvozd 1931–1960</i>		MNV Hvozd
II. Spisový materiál			
1. Registraturní pomůcky			
4	Podací protokol (19. 11. 1936–14. 4. 1940)	1936–1940	ppr 1
5	Podací protokol (10. 4. 1940–2. 1. 1942)	1940–1942	ppr 2
6	Podací protokol (3. 1. 1942–4. 1. 1943)	1942–1943	ppr 3
7	Podací protokol (2. 1. 1943–29. 11. 1944)	1943–1944	ppr 4
2. Spisy			
8	Žádost o vydání domovského listu	1943	kar 1
9	Rozpočet obce, sboru dobrovolných hasičů a výkaz zápůjček	1943–1944	kar 1

Inv. č.	Obsah	Časový rozsah	Ev. jedn. č.
10	Plná moc pro starostu na valnou hromadu Západočeských elektráren a. s.	1941	kar 1
11	Seznam povinných služeb mládeže	1943	kar 1
12	Péče o mládež a nemocné	1938–1940	kar 1
13	Zásobování – evidence a vyúčtování vydaných tabačenek	1941	kar 1
14	Zemědělství – soupis sadů, povolení na koupi šrotovníku	1942–1943	kar 1
III. Účetní materiál			
15	Kniha příjmů z pivní dávky	1902–1940	ukn 4

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Hvozď
Značka archivního fondu:	AO Hvozď
Časové rozmezí:	1902–1945 (1958)
Počet evidenčních jednotek:	9 (4 úřední knihy, 4 podací protokoly a 1 karton)
Počet inventárních jednotek:	15
Rozsah v bm:	0,22
Stav ke dni:	25. 10. 2016
Zpracovatelé archivního fondu:	Mgr. Zuzana Kliková, Mgr. Jiří Kříž
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Jiří Kříž
Počet stran:	12
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Mgr. Martina Matušková dne 25. 10. 2016 - č. j. SOAP/060-338/2016